

Sygn. akt I CSK 3392/22

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku K. W.

z udziałem B. B., M. B., B. K., Gminy Rakszawy, N. F., D. F., R. F., J. F., Ł. F., U. F., J. D., J. C., L. S., J. S., M. P., I. P., H. P., E. P., B. O., P. N., R. N., P. N., M. N., A. M., G. M., E. M., K. K., E. K., A. K., M. S., T. S., B. S., G. S., K. S., M. S., B. S., Z. W., M. W., J. Ż., P. Ż., Z. Ż., A. K., A. P., B. C. i M. W.

o ustanowienie drogi koniecznej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 7 grudnia 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania A. K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 9 listopada 2021 r., sygn. akt V Ca 833/20,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2) stwierdza, że uczestnicy ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swym udziałem w sprawie.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania

w nawiązaniu do powyższych przesłanek, a rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których jest mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Uczestniczka A. K. wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z powołaniem się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), do których nie odniósł się Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu, a w szczególności: „A) brak wykładni pojęcia ‘orzeczenia co do istoty sprawy’ użytego w art. 386 § 4 k.p.c. w sprawach o ustanowienie drogi koniecznej”. Skarżąca stwierdziła, że Sąd Rejonowy nie orzekł co do istoty sprawy, gdyż nie rozważył wszystkich proponowanych wariantów drogi koniecznej w świetle przesłanek wynikających z art. 145 k.c.; B) Sąd Okręgowy nie przeprowadził jakichkolwiek nowych dowodów w sprawie lecz praktycznie zastąpił Sąd Rejonowy w dokonaniu oceny dowodów naruszając tym samym przepisy art. 381 i 382 k.p.c., pozbawiając w ten sposób uczestniczkę możliwości obrony swych praw i wprowadził niedopuszczalne rozwiązanie pozbawiające uczestniczkę możliwości kontroli instancyjnej. „Nie można jak to czyni Sąd Okręgowy z jednej strony ‘podzielać zarówno dokonane przez Sąd I Instancji ustalenia faktyczne i przyjmować je za własne’, jak również przyjęte przez sąd I instancji poglądy prawne, a z drugiej strony przyznawać w uzasadnieniu, że apelacja słusznie zarzuca, że uzasadnienie postanowienia Sądu Rejonowego nie zawiera wszystkich rozważań i ocen dowodów zgromadzonych w sprawie jak też oceny z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego wariantów drogi koniecznej przedstawianych w sprawie”.

Zgodnie z ustaloną linią orzecznictwa, powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako na przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga wskazania na problem o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygnięty w dotychczasowym orzecznictwie i wymagający pogłębionej wykładni. Skarżący powinien to zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których ono powstało. Zagadnienie powinno być ponadto „istotne” z uwagi na wagę problemu

interpretacyjnego, którego dotyczy dla systemu prawa. Skoro jednak skarga kasacyjna jest wnoszona w konkretnej sprawie, to zarówno charakter rozpoznawanego roszczenia, jak i ustalony przez sądy *meriti* stan faktyczny, którym Sąd Najwyższy byłby związany (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.), musi pozostawać w związku z przedstawionym przez skarżącego zagadnieniem prawnym i pozwalać na jego rozstrzygnięcie.

Żaden z problemów sformułowanych przez uczestniczkę nie ma cech zagadnienia prawnego w znaczeniu przytoczonym wyżej, gdyż co do pierwszego istnieje ugruntowana i niebudząca wątpliwości praktyka wykładni i stosowania, a drugie dotyczy przebiegu postępowania w niniejszej sprawie i błędów procesowych oraz materialnoprawnych, popełnionych – zdaniem skarżącej – przez Sądy *merity* w związku z oceną wyników postępowania dowodowego oraz subsumpcją faktów pod mającą do nich zastosowanie podstawę materialną.

Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy dokonuje się po przeanalizowaniu żądań pozwu (wniosku) i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego i wad orzeczenia co do meritum. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdyż błędnie zidentyfikował charakter roszczenia albo zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie.

W niniejszej sprawie charakter roszczenia dochodzonego przez wnioskodawczynię nie budził żadnych wątpliwości, tak samo jak przesłanki, które zarówno usprawiedliwiają żądanie, jak i mają wobec niego tamujące znaczenie. Zarówno Sąd pierwszej, jak i drugiej instancji wypowiedziały się o istocie sprawy.

Uczestniczka A. K. powołała się też na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), „gdyż Sąd Rejonowy i Sąd Okręgowy nie ocenił wszystkich dowodów zebranych w sprawie, a w szczególności wyników oględzin przedmiotu sporu co do wyglądu i przebiegu wariantów drogi koniecznej.

Ponadto bezpodstawnie pominął dowód z przesłuchania stron w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, zaś istniejące w sprawie dowody ocenił w sposób powierzchowny i sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego i bez żadnego uzasadnienia pominął wszystkie zarzuty zawarte w pismach procesowych uczestniczki, a w szczególności z dnia 17.04.2015 r. i 08.01.2016 r. dotyczące zarzutów uczestniczki do opinii biegłych geodety i rzeczoznawcy majątkowego”.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga powołania się na kwalifikowaną postać naruszenia zaskarżonym orzeczeniem przepisów prawa materialnego lub procesowego i przeprowadzania wyводу zmierzającego do jego wykazania. Oczywistość naruszenia ma miejsce wówczas, gdy jest ono widoczne *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia. O przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje przy tym samo oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Trzeba jednak podkreślić, że tak jak podstawami skargi kasacyjnej nie mogą być objęte zarzuty błędnych ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), tak samo nie można z odwołaniem się do nich wywodzić o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej albo wykazywać tę zasadność z odwołaniem się do innego stanu faktycznego niż będący podstawą rozstrzygnięcia.

Skonfrontowanie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia z uzasadnieniem wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie potwierdza tezy skarżącej o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, a wykazujące tę zasadność zarzuty skarżącej odnoszą się do oceny dowodów i ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie.

Art. 328 § 2 k.p.c. ma w związku z art. 391 § 1 k.p.c. odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym. Odpowiednie stosowanie art. 328 § 2 k.p.c. do uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji oznacza, że nie musi ono

zawierać wszystkich elementów uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji; sąd odwoławczy obowiązany jest zamieścić w uzasadnieniu takie elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania, są potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy.

Za utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego trzeba uznać pogląd, że wady uzasadnienia orzeczenia tylko wtedy mogą okazać się skutecznie podniesioną podstawą kasacyjną, gdy są tego rodzaju, iż uniemożliwiają skontrolowanie zaskarżonego orzeczenia z punktu widzenia zasadności podniesionych podstaw kasacyjnych. Wbrew zarzutom skarżącej, z motywów zaskarżonego postanowienia można wyprowadzić wnioski zarówno co do tego, które z ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego zostały zaaprobowane przez Sąd Okręgowy, a które i w jakim zakresie zostały przez ten Sąd uzupełnione na podstawie powtórnie ocenionego materiału dowodowego zebranego w aktach sprawy.

Uzasadnienie postanowienia Sądu Rejonowego zostało ocenione przez Sąd Okręgowy jako bardzo lakoniczne i nie zawierające wypowiedzi o wszystkich rozważanych w toku postępowania wariantach przebiegu drogi koniecznej, co w istocie świadczy o naruszeniu art. 327¹ § 1 k.p.c. Z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego wynika, że Sąd ten – zgromadziwszy bardzo obszerny materiał dowodowy, obrazujący stosunki miejscowe na gruncie, sposób wykorzystania poszczególnych nieruchomości, ich przeznaczenie i zasady korzystania z nich – opowiedział się za wariantem przebiegu służebności, który uznał za odpowiadający potrzebom wnioskodawczyni i nieruchomości, po których może uzyskać dostęp do drogi publicznej, w tym nieruchomości skarżącej. Sąd Rejonowy wyciągnął wniosek o akceptacji przez uczestniczkę wyników dowodu z ostatniej opinii biegłego z tego, że uczestniczka po złożeniu tej opinii, uwzględniającej zmiany stanu faktycznego mające miejsce w toku postępowania w sprawie, nie ponowiła zarzutów, jakie zgłaszała w stosunku do opinii sporządzanych wcześniej. Uczestniczka była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, a zatem nie było przeszkód, by po dostarczeniu jej opinii biegłych uwzględniających zmiany stanu nieruchomości rozważanych jako przedmiot obciążenia, zajęła wobec tych opinii jednoznaczne stanowisko.

Problem zakresu rozpoznania sprawy w postępowaniu apelacyjnym był wielokrotnie rozważany przez Sąd Najwyższy. W uchwale składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r. – zasadzie prawnej – III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami, dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

Według uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 (OSN 1999, nr 7-8, poz. 124), sąd drugiej instancji może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania.

Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie na bazie tego materiału dowodowego, który zebrany został w toku postępowania, wyjaśnił, jakie okoliczności mające znaczenie w świetle art. 145 k.c. zadecydowały o wyborze miejsca, przez które ma przebiegać droga konieczna na rzecz nieruchomości wnioskodawczyni. Biegły w zaproponowanym i wybranym przez Sądy *meriti* wariantcie obciążenia uwzględnił wyniki z dowodu z oględzin nieruchomości.

Na publicznoprawne przesłanki, które miałyby stać na przeszkodzie ustanowieniu obciążenia na gruncie uczestniczki, gdyby takowe rzeczywiście istniały, powinny zwrócić Sądowi uwagę podmioty odpowiedzialne za wykonanie zadań publicznych, zawiadomione o postępowaniu i możliwym ustanowieniu służebności. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że ani gmina, ani przedsiębiorstwo odpowiedzialne za zaopatrzenie w wodę nie zgłosiły żadnych zastrzeżeń do planowanego obciążenia; także dokumentacja geodezyjna sporządzona dla nieruchomości uczestniczki nie wskazywała na objęcie tej nieruchomości jakimikolwiek strefami ochronnymi.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. oraz – co do kosztów postępowania – art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu.

l.n
at